

(060 555) 061.23:02.

Nog-1990

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

Jaarverslag 1990

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	3
2. Projectactiviteiten	9
3. Overige activiteiten	25
4. Internationale betrekkingen	32
5. Jaarrekening	33
Samenstelling NBBI-bestuur/-bureau	44
Literatuurlijst	45
Lijst van afkortingen	47

1. Inleiding

Succesvolle informatiemarketing: de gebruiker centraal.

J.S. Mackenzie Owen*

De aansluiting van vraag en aanbod

Iedereen die zich bezig houdt met de informatieverzorging, weet dat vraag en aanbod daar nog onvoldoende op elkaar aansluiten. In de afgelopen jaren zijn grote bedragen geïnvesteerd in allerlei nieuwe systemen, producten en diensten. Nogal wat mensen hebben hun toekomst daaraan verbonden. Toch kennen ze vaak niet het succes dat ervan werd verwacht: ze worden te weinig gebruikt en de gebruiker vindt niet wat hij zoekt. Dat heeft geleid tot het mislukken van projecten en het verdwijnen van ondernemingen. En ondertussen zijn de gebruikers van informatie nog steeds ontevreden: in hun informatiebehoefte wordt niet voldoende en op de juiste wijze voorzien. Er is dus een probleem.

Het probleem waar het hier om gaat, bestaat uit twee elkaar aanvullende componenten: een gebrekkige aansluiting van de vraag op het aanbod enerzijds, en een gebrekkige aansluiting van het aanbod op de vraag anderzijds. Iets scherper gesteld, zou het probleem als volgt kunnen worden geformuleerd: wat wordt aangeboden, wordt onvoldoende gebruikt, en wat wordt gevraagd, wordt onvoldoende gekregen.

In deze inleiding komen enkele ideeën en observaties aan de orde die het probleem vooral benaderen vanuit de kant van de gebruiker. Dat is zinvol, omdat 'tevrede gebruikers' uiteindelijk het succes van de informatieverzorging bepalen, ook in commerciële zin voor de aanbieders van informatie. Uiteraard zullen niet alle problemen hier worden opgelost. Meer dan enkele gedachten van een geboeide waarnemer mag hier niet worden verwacht.

De gebruiker van informatie

De professionele informatiegebruiker – waartoe we ons hier beperken – is iemand die ten behoeve van zijn beroepsuitoefening informatie zoekt en, als hij die informatie krijgt, eventueel bereid is ervoor te betalen. De voorzieningen die we kennen voor het verkrijgen van informatie hebben zich langzaam door de eeuwen heen ontwikkeld. Ze zijn, in historisch perspectief gezien, behoorlijk stabiel. Niettemin hebben zich op bepaalde ogenblikken wel kortstondige versnellingen van die ontwikkeling voorgedaan. Vaak speelden technologische factoren (papierproductie, boekdrukkunst) daarbij een rol, bijna altijd in combinatie met economische, politieke en ideologische factoren. Maar de huidige informatiegebruiker is gewend aan een zeer stabiele organisatie van de

informatievoorziening. Het enige wat hem daarin misschien de laatste jaren is opgevallen, is een verruiming van het aanbod, een grotere distributiesnelheid en, in sommige gevallen, een aanzienlijke toename van de prijs.

Misschien is de stabiliteit van de traditionele informatieverzorging wel zó groot dat gebruikers zich nauwelijks kunnen voorstellen dat informatieverzorging iets is waar je je mee bezig zou kunnen houden. Als je dus iets met die gebruiker wilt, heb je een probleem.

Het gaat eigenlijk om de klassieke AIDA-formule uit de marketing (Attention, Interest, Desire, Action). Voordat je de gebruiker kunt interesseren voor nieuwe vormen van informatieverzorging, zal je eerst zijn aandacht moeten krijgen. Dat blijkt in de praktijk nog niet altijd goed te lukken.

Een recept hiervoor valt niet te geven. Maar enkele zaken om mee rekening te houden, menen we toch aan de praktijk te kunnen ontleenen:

- De informatiegebruiker is zich nauwelijks bewust van de manier waarop ‘zijn’ informatieverzorging is georganiseerd, en is daar ook niet erg in geïnteresseerd.
- De informatiegebruiker is conservatief en verandert niet graag zijn gedrag. De meerwaarde van een innovatie moet daarom niet alleen overtuigend worden aangetoond, maar ook als zodanig worden ervaren. Anders gaat innovatie aan de vraag ‘So what?’ ten onder.
- Mensen houden graag de schijn op dat ze altijd optimaal geïnformeerd zijn. Dat het zoeken en consumeren van informatie altijd een voorafgaande mate van niet-geïnformeerd zijn inhoudt, wordt daarom als pijnlijk ervaren.
- De meeste mensen vinden ook dat zij in staat behoren te zijn om zelf in hun eigen informatiebehoefte te voorzien. Ondersteuning van de gebruiker wordt daarom soms als bedreigend ervaren en dus door hen afgewezen.
- Steeds meer onderzoekers menen dat informatie vaak niet-rationele, symbolische doelen dient en veel minder een rol speelt ten behoeve van rationele besluitvorming. Een op rationeel informatiegebruik gericht aanbod zal in dat geval niet goed aansluiten bij irrationeel informatiegedrag van de gebruiker.
- De informatiegebruiker is zich weinig bewust van waarde-aspecten (kosten versus baten) van de informatie die hij gebruikt. Vaak beweren mensen dat ze veel geld over hebben voor de juiste informatie. Als ze die krijgen, zijn ze verbaasd er iets voor te moeten betalen, hoe laag de prijs ook is. Van de werkelijke kosten van informatiegebruik hebben zij meestal geen idee, noch van de potentiële waarde van de verkrijgbare informatie.
- Aan automatisering hecht men vaak meer waarde dan aan informatie: bij informatiesystemen ligt de nadruk nog altijd op het systeem. Hiervoor zijn waarschijnlijk vele redenen aan te geven. Daartoe behoort zeker het zojuist genoemde gebrek aan inzicht in kosten en waarde van informatie.

Aspecten van informatiegebruik

Het feit dat acceptatie door de gebruiker uiteindelijk het succes van technologische vernieuwing bepaalt, ligt zo voor de hand dat het lange tijd onopgemerkt bleef. Pas sinds enkele jaren durven sommigen het vanzelfsprekende te beweren en is er dus voor het gebruikersaspect ook enige belangstelling ontstaan. De vraag 'wie zijn de gebruikers?' wordt daarbij veel vaker gehoord dan de vraag 'hoe moeten we de gebruikers benaderen?' Hieruit kan voorzichtig worden geconcludeerd dat nog altijd onbekend is wie de gebruikers zijn en – vooral – hoe ze in elkaar zitten, en dat de eerste vraag dus voorlopig het meest relevant is.

Er is momenteel vrij veel aandacht voor vragen op macro-niveau, bijvoorbeeld met betrekking tot markt-segmentatie en informatiebehoeften. Het maken van een markt-segmentatie is, gebruik makend van ieder willekeurig maar relevant geacht indelingscriterium, vrij gemakkelijk uitvoerbaar. Het inventariseren van informatiebehoeften is echter heel lastig. Twee aspecten hiervan verdienen speciale aandacht:

- Er zijn twee manieren om informatiebehoeften te bepalen. De ene is ernaar te vragen, de andere is te kijken naar wat mensen selecteren uit een bestand (relatief ongelimiteerd) aanbod. In beide gevallen wordt echter alleen geobserveerd wat mensen zeggen of denken dat ze nodig hebben. Daar zal overbodige informatie bij zijn, maar ook benodigde informatie aan ontbreken. Let wel: het probleem is niet alleen dat gebruikers niet kunnen omschrijven wat hun informatiebehoeften zijn. Ze weten vaak gewoon niet welke informatie voor hen een rol kan spelen, en wat die rol dan zou kunnen zijn. Informatiebehoeften kunnen pas echt bepaald worden, als ze worden gerelateerd aan datgene waarvoor de te verkrijgen informatie dient, de informatiedoelen. Daarover later meer.
- Omdat informatieverzorging nauwe historische banden heeft met het bibliotheek- en documentatievak, is er een sterke neiging om informatiebehoeften te formuleren in termen van onderwerpen: datgene waarover de informatie gaat. Daarmee wordt echter voor de meeste gebruikers onvoldoende recht gedaan aan wat zij zelf onder informatiebehoeften verstaan. In de eerste plaats vinden zij het meestal belangrijker te weten waarvoor zij informatie kunnen gebruiken, dan te weten waar die informatie eigenlijk over gaat (die twee zaken zijn natuurlijk niet hetzelfde). In de tweede plaats spelen niet alleen inhoudelijke, maar ook heel duidelijk kwalitatieve aspecten een rol. Zaken als actualiteit, leveringssnelheid, betrouwbaarheid, diepgang, begrijpelijkheid en kosten vormen alle onderdeel van het begrip informatiebehoefte. Deze kwalitatieve aspecten zijn niet alleen kenmerken van de informatie zelf, maar ten dele ook van de dienstverlening op het terrein van de informatieverzorging. Voor de gebruiker is dat onderscheid echter nauwelijks relevant.

Informatieleveranciers proberen uiteraard aan de inhoudelijke en kwalitatieve aspecten van informatiebehoeften te voldoen voorzover ze die voldoende kennen. Met 'informatieleveranciers' worden hier al diegenen bedoeld die direct, indirect of in een intermediaire rol tot taak hebben aan mensen informatie te verschaffen die zij nodig hebben. Uiteraard zullen niet alle informatieleveranciers bovengenoemde aspecten van informatiegebruik als een probleem beschouwen. Sommigen weten best wie hun (potentiële) gebruikers zijn en wat hun informatiebehoeften zijn, zowel in inhoudelijke als in kwalitatieve zin. Maar ze zijn meestal snel bereid te erkennen dat er nog tenminste twee onbekenden overblijven: informatiedoelen en informatiegedrag.

Het is altijd weer verrassend te zien dat informatieleveranciers wel weten welke informatie ze aan wie leveren, maar niet weten waarvoor die informatie door hun afnemers wordt gebruikt. Het gaat erom voor welke taken, activiteiten, problemen of besluiten de informatie een rol speelt, en wat die rol in feite is. 'Waarvoor dient onze informatie' blijft een onbeantwoorde vraag. Het is de vraag naar de informatiedoelen.

Een tweede, minstens even intrigerende vraag is, hoe mensen handelen als ze op zoek zijn naar informatie en hoe ze ermee omgaan nadat ze die informatie hebben gekregen. Ook al weten we wie de gebruiker is, wij weten niet hoe hij zich gedraagt. En dus kennen we hem niet. Dit is de vraag naar het informatiegedrag. Het kennen van het informatiegedrag van de gebruiker is van wezenlijk belang bij het succesvol op de markt brengen van nieuwe informatieproducten en -diensten. (Succesvol wil hier zeggen dat het zowel iets oplevert voor de aanbieder, als voor de gebruiker.) Het bereiken van acceptatie van informatieproducten en -diensten betekent immers niets anders dat daardoor het informatiegedrag van de afnemer verandert.

Er is nog een derde aspect dat bij de elektronische informatieverzorging een belangrijke rol kan spelen. Dat is de 'technologische omgeving' van de gebruiker waarop informatieproducten en -diensten kunnen inspelen. Hieronder verstaan we de technische infrastructuur in de werkomgeving van de gebruiker, de voorzieningen waarover hij beschikt en die hij gewend is te gebruiken bij het omgaan met informatie. Kennis van die omgeving en het vermogen het eigen produkt daarop te laten aansluiten kan in belangrijke mate bijdragen aan de acceptatie.

Pas als er meer bekend is over deze drie aspecten van informatiegebruik (doelen, gedrag en omgeving) kan met enige kans op succes worden gewerkt aan datgene waar het eigenlijk om gaat: het benaderen van de gebruiker met de bedoeling diens houding en gedrag ten aanzien van informatieproducten en -diensten te veranderen. Het verdient dan ook aanbeveling om in (onderzoeks)projecten aan deze aspecten meer aandacht te besteden.

De werkelijke functie van de informatieverzorging

De elektronische informatieverzorging is een complex geheel van voorzieningen die aan potentiële gebruikers wordt aangeboden. De bedoeling ervan is het bevorderen van het functioneren van de gebruiker. Informatie moet in ieder geval bijdragen aan de produktiviteit (efficiëntie en effectiviteit) van degene die ervoor betaalt. Informatie moet liefst ook een toegevoegde waarde hebben: het mogelijk maken dingen te doen die je zonder die informatie niet kunt. Omdat kennis in moderne organisaties steeds meer een strategische factor wordt en het informatie is die een deel van de kennis moet aanleveren, mag van het gebruik van informatie ook een strategische betekenis worden geëist: een bijdrage aan doelstellingen, concurrentiepositie en continuïteit. Om dat alles te bereiken, moet informatie iets teweeg brengen in een organisatie: het moet leiden tot een veranderingsproces, tot verbetering, vernieuwing en ontwikkeling.

De toegevoegde waarde van een informatieleverancier moet niet zijn: het verkrijgbaar stellen van informatie. Op informatie als zodanig zit niemand te wachten, of het nu gaat om teksten op papier of bits en bytes in de computer. De toegevoegde waarde moet zijn: ondersteuning van de gebruiker, hem helpen zijn werk te doen en zijn doelen te bereiken door eraan bij te dragen dat hij zich daartoe optimaal kan informeren. Dat kan alleen maar door samen met die gebruiker de organisatie van de informatievoorziening en het gebruik van informatie beter te regelen. Dat is de eigenlijke functie van een informatieleverancier, en dat is de functie die hij zal moeten zien te verkopen en – niet te vergeten – waar te maken.

Gebruiksinnovatie

In het afgelopen decennium heeft de informatietechnologie zich sterk ontwikkeld. Het technologische instrumentarium dat ons ten behoeve van de informatieverzorging ter beschikking staat, is buitengewoon indrukwekkend. We kunnen er nog jaren mee voort: het is maar zeer de vraag of we in de komende jaren nog meer technologie gebruiken kunnen dan we nu al hebben. Als deze zienswijze juist is, heeft het zin om voorlopig maar eens op te houden met projecten die de ontwikkeling van nieuwe technologie – met name hardwaretechnologie – tot doel hebben. Dan is het verstandiger de aandacht, energie, en dus ook de middelen te richten op het zinvol en profijtelijk toepassen van wat we nu aan technische middelen hebben verworven. Anders gezegd: het valt te overwegen om middelen te heralloceren van technologische innovatie naar gebruiksinnovatie. In het WTI-rapport uit 1987 werd innovatie gedefinieerd als 'het invoeren van nieuwe producten en diensten op een zodanige schaal dat ze leiden tot wezenlijke effecten in de vorm van structurele verandering in de maatschappij'. In gewoon Nederlands betekent dit: zorgen dat nieuwe producten en diensten adequaat gebruikt worden.

Er worden reeds allerlei activiteiten ter bevordering van de informatieverzorging ondernomen – aan het NBBI is daarbij een belangrijke rol toebedacht. In aanvulling op de al bestaande activiteiten zou verdergaand onderzoek kunnen worden gedaan naar een aantal aspecten van informatiegebruik. Uit hetgeen hier is betoogd, kan worden afgeleid dat de gebruiker niet iemand is tegen wie je moet blijven aankijken, maar iemand met wie je iets moet ondernemen. Dat geldt ook voor onderzoek dat gericht is op bevordering van de acceptatie van nieuwe informatieproducten en -diensten. Dergelijk onderzoek zou moeten zijn gericht op een drietal zaken:

- Begrijpen voor welke doelen externe, openbare informatie in organisaties wordt gebruikt en hoe men met die informatie omgaat, d.w.z. meer inzicht krijgen in het informatiegedrag van organisaties en de individuele gebruikers in organisaties.
- Nagaan hoe externe, openbare informatieproducten en -diensten in organisaties het beste kunnen worden 'geïnstalleerd' ten behoeve van optimaal gebruik. Hiertoe behoort ook het ontwikkelen van methodieken en instrumenten voor het organiseren van het gebruik van externe informatievoorzieningen.
- Meer inzicht krijgen in de (bestaande en gewenste) rollen van de partijen die bij informatieverzorging betrokken zijn. Hierbij gaat het niet alleen om de rollen op het meso-niveau, zoals van uitgevers, bibliotheken en andere intermediaire partijen. Er zal vooral ook moeten worden gekeken naar de eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden van eindgebruikers(organisaties) op het micro-niveau, en naar de optimale invulling van een voorwaardenscheppende rol van de overheid op het macro-niveau.

Zulk onderzoek zou in nauwe samenwerking tussen informatieleveranciers en informatiegebruikers kunnen worden uitgevoerd in de vorm van een goed geprofileerd programma van pilot-studies, uit te voeren in grote en kleinere organisaties.

Een coherent onderzoeksprogramma op het gebied van de gebruikaspecten van elektronische informatieproducten en -diensten kan helpen om verbetering te bereiken op drie fronten: datgene wat aan de eindgebruiker wordt aangeboden, de manier waarop het wordt aangeboden, en de manier waarop het wordt gebruikt. Zo'n programma moet als uitgangspunt nemen het besef dat verbetering van de informatieverzorging door aanbieders en gebruikers samen moet worden bereikt. Er is op dit terrein nog veel te doen.

*) Op uitnodiging van het NBBI heeft drs. J.S. Mackenzie Owen op persoonlijke titel een inleidend artikel geschreven voor het jaarverslag 1990.

2. Projectactiviteiten

Het NBBI heeft zijn – lopende en nieuwe – projecten ingedeeld in een aantal programmalijnen. Deze fungeren enerzijds als ordeningsinstrument, anderzijds als beleidskader/criterium voor de relevantie van projecten.

Onderstaand volgt de rapportage over de projecten, die in 1990 op de agenda van het NBBI stonden.

Programmalijn A: Vernieuwing en innovatie binnen instellingen van bibliotheekwezen en informatieverzorging

Centrale Catalogus voor de Kartografie (CCK)

De Koninklijke Bibliotheek (KB) heeft, in overleg met de participerende kaartbeherende instellingen, de realisatie van een operationeel CCK-systeem verder vormgegeven.

In opdracht van de KB heeft de Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Utrecht (FRW/RUU), de organisatie die in voorafgaande jaren van het onderzoek direct bij de CCK is betrokken geweest, de specificaties voor de te ontwikkelen programmatuur ter hand genomen. Uitgangspunt daarvan was de uitgewerkte functionele beschrijving die eind 1989 beschikbaar was.

Met behulp van de beschikbaar gestelde apparatuur en programmatuur t.b.v. de ontwikkeling, gebaseerd op UNIX en UNIFY, is gestart met het realiseren van de verschillende modules. Allereerst heeft de omzetting van de CCK-bestanden – zoals die in de voorafgaande jaren in Utrecht zijn opgebouwd – naar de nieuwe omgeving plaatsgevonden. Ten behoeve van de verdere uitbouw en aanvulling van deze bestanden is programmatuur voor de zogenoemde 'off-line' invoer van beschrijvende gegevens, die door de deelnemende instellingen d.m.v. van een PC-werkstation worden verzameld, ontwikkeld.

Eind 1990 is op voorstel van de KB aan NCR opdracht gegeven voor het realiseren van enkele aanpassingen in de ontwikkelomgeving bij de FRW en de levering van het uiteindelijke, door de KB te exploiteren CCK-systeem. Apparatuur en programmatuur wordt gedurende de projectperiode in bruikleen aan de KB ter beschikking gesteld.

Het opzetten van een databank met beschrijvingen van biotechnologische onderzoekprojecten in de EG (BIOREP)

In het laatste jaar van het Europese BIOREP-project is de BIOREP-databank verder opgebouwd. Uit alle lidstaten van de Europese Gemeenschap, op Frankrijk na, zijn gegevens aangeleverd over biotechnologische onderzoeksprojecten die uit publieke middelen worden gefinancierd. Daarnaast is door de projectuitvoerder, de bibliotheek van de KNAW, de aanzet gegeven voor het actualiseren van de

data. De databank, waarin ± 4600 projecten en 1600 adressen zijn opgenomen, is online raadpleegbaar via ECHO, de hostorganisatie van de Europese Gemeenschappen.

In het najaar is een businessplan opgesteld voor de operationalisering van de BIOREP-databank na afloop van het project. Een van de conclusies van het businessplan is dat een dergelijke databank niet op een puur commerciële basis kan worden voortgezet. De nationale 'focal points', die tijdens het project als leveranciers van de data zijn opgetreden, alsmede de Europese Commissie (DG XII) hebben tijdens een bijeenkomst in november het belang van deze databank voor de Europese Gemeenschap onderstreept. In de eindfase van het project is door de bibliotheek van de KNAW het initiatief genomen tot het opstellen van een nieuw projectvoorstel dat in 1991 zal worden ingediend bij DG XII.

Geautomatiseerd bestand met verwijzingen naar artikelen in Nederlandstalige tijdschriften (NEDLIJN)

Het Nedlijn-idea is begin jaren '80 gelanceerd met als doel de toegankelijkheid van artikelen uit Nederlandstalige vaktijdschriften te verbeteren. Aangezien de beschrijvingen daarvan veelal niet in de internationale databases terug te vinden zijn, is het plan ontstaan voor het opbouwen en beschikbaarstellen van een elektronisch bestand. Een aantal instellingen en bedrijven levert daartoe beschrijvingen aan op basis van afspraken over de te bewerken tijdschriften ('shared documentation').

Uitgaande van de in 1986 beschikbaar gekomen resultaten van een door het Informatie Bemiddelings Bureau i.o. (IBB) samen met de Nederlandse Stichting voor Statistiek (NSS) uitgevoerd onderzoek naar de belangstelling voor Nedlijn en te vervullen randvoorwaarden, is uiteindelijk gekozen voor een proefproject met een beperkt aantal deelnemers. Doel daarvan is geweest gedurende twee jaar ervaring op te doen met een dergelijke opzet en op basis daarvan een beslissing te nemen over een verdere operationalisering.

Naast het directe belang voor de participanten is gestreefd naar het opbouwen van een bestand dat met name ook geschikt is voor het onderwijs en het midden- en kleinbedrijf (MKB).

De activiteiten zijn begin 1988 van start gegaan. In twee gedeelten zijn de gebruikerservaringen met het raadplegen van het bestand geëvalueerd.

Het project is uitgevoerd door NBLC (coördinator en informatie-leverancier) en Pica (host-organisatie). Daarnaast hebben Hoogovens, KEMA, Energie-onderzoek Centrum Nederland, de NS, het BNS (Bibliografie Nederlandse Sociologie) en de SER bijdragen geleverd in de vorm van beschrijvingen van artikelen uit de afgesproken tijdschriftenlijst.

Het NBBI heeft subsidie verleend voor een gedeelte van de uitvoeringskosten en voor de evaluatie. Bij de afronding van het proefproject is op basis van de resultaten van de evaluatie van gebruikersgezichtspunten vastgesteld dat het nut en het belang van een bestand als Nedlijn weliswaar door een ieder wordt

onderschreven, maar dat een verdere voortzetting van het project in deze vorm niet haalbaar is omdat:

- zeker de eerste jaren Nedlijn niet kostendekkend is te exploiteren, de potentiële gebruikers zijn niet bereid een daarvoor noodzakelijk tarief te betalen;
- Pica en NBLC niet in staat zijn de risico's daarvan op zich te nemen;
- de participerende informatieleveranciers niet bereid zijn om naast de levering van beschrijvingen aanvullende middelen voor Nedlijn ter beschikking te stellen.

Er is daarom gezocht naar een oplossing, waarbij kon worden voortgebouwd op de bestaande samenwerking en de daarbij opgedane ervaringen. Overwogen is in dat kader te komen tot een nadere afstemming met en/of integratie in TACO, dat als een bestand met titels en trefwoorden van tijdschriftartikelen door het NBLC wordt aangeboden ten behoeve van de openbare bibliotheken. De informatieleveranciers toonden zich bereid mee te willen werken. Uit overleg met de beide projectuitvoerders en de Koninklijke Bibliotheek over de uitvoering van een dergelijke opzet bleek echter dat de cruciale relatie van Nedlijn met TACO niet adequaat kon worden ingevuld.

Thesaurus Vrouwenstudies – onderzoek naar een landelijk toepasbaar information retrieval en indexeersysteem op het gebied van de positie van de vrouw

Centraal in dit project staat de ontwikkeling van een ontsluitingssysteem, i.c. een thesaurus, voor literatuur over de positie van vrouwen en vrouwenstudies. De uitvoerders zijn het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV) en de Interfacultaire Werkgroep Vrouwenstudies van de Rijksuniversiteit Utrecht. Uit een vooronderzoek, dat in een eerdere fase (1988-89) door het IIAV is uitgevoerd, is naar voren gekomen dat er geen ontsluitingssysteem bestaat dat voor het inter-/multidisciplinaire terrein van de vrouwenstudies geschikt is.

Aansluitend concentreren de projectuitvoerders zich op de bouw van de thesaurus. In dat kader is er intensief overleg gevoerd met deskundigen over de indeling van het vakgebied vrouwenstudies in 18-tal hanteerbare rubrieken. Uit de eerste verzameling termen is een selectie gemaakt, ± 2000 termen zijn definitief opgenomen. Het streven is erop gericht na afloop van het project een thesaurus met 2500-3000 termen te hebben gerealiseerd.

De reeds uitgewerkte delen van de thesaurus zijn in de documentatie-afdeling vrouwenstudies van een van de universiteitsbibliotheken getest.

Database voor literatuur rond 'social research methods' (SRM-documentatiecentrum)

Het project SRM-Documentation Centre is in het verslagjaar afgerond. Doel ervan was het beter toegankelijk maken van wetenschappelijke literatuur op het gebied van methoden en technieken van sociaal-wetenschappelijk onderzoek uit het Engelse, Nederlandse, Duitse en Franse taalgebied.

Door het SRM-Documentation Centre zijn daartoe in samenwerking met het Rekencentrum van de Erasmus Universiteit de SRM-thesaurus en het SRM-literatuurbestand geautomatiseerd. De database bevat ± 30.000 bibliografische beschrijvingen van publikaties die vanaf 1970 zijn verschenen. Ongeveer 65% van de beschrijvingen is voorzien van een abstract. Door de koppeling van thesaurus en bestand kunnen zoekacties in de SRM-database zeer specifiek worden uitgevoerd.

Sinds oktober is de SRM-database online raadpleegbaar voor externe gebruikers toegankelijk via het SURF-netwerk en Datanet-1. In de komende jaren zal het SRM-Documentation Centre zich als SURF/NWO-expertise centrum inzetten voor de verdere uitbouw en optimalisering van de dienstverlening.

Beeldbank Sociale Geschiedenis

Overeenkomstig de eerder uitgesproken verwachtingen is in het verslagjaar de eerste tranche van dit project, waarin de ontsluiting en vastlegging van de fotoportretten-collectie (ca. 20.000 stuks) is gerealiseerd, afgesloten. Deze deelcollectie kan via terminals worden geraadpleegd.

Daarbij wordt gebruik gemaakt van :

- het GEAC-bibliotheekstelsel, dat de basis vormt voor de gebruikers-toegang tot de totale collectie en waarin medewerkers van het IISG de beschrijvingen invoeren;
- een daaraan gekoppeld apart systeem voor de opslag van de afbeeldingen dat via het lokale netwerk is verbonden met monitoren.

Op basis van de opgedane ervaringen is een plan van aanpak voor de rest van de collectie foto's, affiches en karikaturen (ca. 140.000 stuks) in de jaren 1990-1996 opgesteld. Deze ervaringen wijzen uit:

- het gerealiseerde technische systeem functioneert volgens verwachting;
- het beschrijven van de afbeeldingen in formele zin via het bibliotheekstelsel kan binnen het gestelde tijdsbestek van ca. 7 min. plaatsvinden;
- de opname van de afbeelding duurt ca. 1 min. inclusief het vastleggen in digitale vorm;
- het comprimeren van de digitale opslag dat buiten de normale openingstijden plaatsvindt, heeft in het begin veel tijd in beslag genomen en is daarom geoptimaliseerd;
- na het zoeken via het bibliotheekstelsel wordt een afbeelding – op verzoek – op een aparte monitor binnen 10 seconden zichtbaar;

- de reacties op de kwaliteit van de op de monitor gepresenteerde portretten zijn zeer positief.

Het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen heeft inmiddels zijn goedkeuring gehecht aan de voorgestelde activiteiten in de periode 1990 - 1992. De daarvoor noodzakelijke financiering is gevoteerd.

Programmaliijn B: Samenwerking van partijen in de keten van informatieverzorging

Informatienetwerk Hoger Onderwijs Limburg (IHOL)

De stichting IHOL heeft zich in het verslagjaar geconcentreerd op de verdere invulling van de functionaliteit – faciliteiten en mogelijkheden – van een regionale catalogus van bibliotheken in de Provincie Limburg (RCL). Dit heeft geresulteerd in concrete voorstellen aan de deelnemende instellingen – 9 Limburgse Hoger onderwijs-instellingen, drie Limburgse instituten en de Rijksuniversiteit Limburg. Deze behelzen het gezamenlijk benutten van een bibliotheekstelsel voor het raadplegen van de collecties en het aanvragen van publikaties bij de instellingen. Daartoe wordt een PICA-systeem voorzien dat beheerd wordt door de Rijksuniversiteit Limburg, dat in de tweede helft van 1992 de gewenste functionaliteit zal gaan bieden.

Vanaf de start in 1988 zijn het NBBi en Pica als partners bij het project betrokken geweest. Hun inbreng heeft zich vooral gericht op de begeleiding en sturing van de activiteiten van de lokale projectgroep – bestaande uit part-time medewerkers – en op de deelname in de stuurgroep. Het bestuur van de Stichting IHOL heeft de verantwoordelijkheid voor het projectmanagement m.i.v. 1990 overgenomen van het NBBi. Een IHOL-team heeft de invoer van catalogi met beschrijvingen van de bibliotheekcollecties bij de instellingen in de loop van het jaar gecontinueerd via een geautomatiseerde toegang tot het PICA-systeem. De daaruit resulterende verzameling van beschrijvingen der bibliotheekcollecties van de deelnemende instellingen is als afzonderlijk bestand te raadplegen.

Rotterdams Bibliotheek en Informatienetwerk (ROBIN)

Het voorstel van de bibliotheek van de Erasmus Universiteit en de Gemeentebibliotheek van Rotterdam in beide geautomatiseerde bibliotheeksystemen zodanige mogelijkheden te realiseren dat de gebruikers op gelijksoortige wijze toegang hebben tot beide systemen, is inmiddels nader technisch gespecificeerd en ingevuld. Op basis daarvan hebben de betrokken instellingen eind 1990 opdracht gegeven aan de betrokken automatiseringshuizen – PICA en ALS – tot het realiseren van de noodzakelijke programmatuur. Bij een succesvolle implementatie zal een verdere uitbreiding in de Rotterdamse regio worden overwogen, waarbij ook aansluitingen met andere organisaties tot stand kan worden gebracht. De bijdrage van het NBBi is vooral bedoeld om de ervaringen en resultaten die worden opgedaan in het creëren van de toegang tot bibliotheeksystemen bij andere instellingen in dezelfde plaats, ook elders te kunnen gebruiken.

Optimaliseren functioneren van automatisering en tariefsysteem in het Interbibliothecair Leenverkeer (IBL)

In opdracht van betrokken partijen – Koninklijke Bibliotheek, Pica en NCC-houders –

voerde het NBBI op basis van een eerder verrichte inventariserende studie een vervolgonderzoek uit op de deelterreinen "systeemkeuze" en "financiële regelingen".

Ten aanzien van het aandachtsgebied "systeemkeuze" luidde de centrale onderzoeksdoelstelling te komen tot een advies met betrekking tot de keuze van een optimale technische infrastructuur voor het NCC/IBL- systeem voor periodieken en monografieën.

Het onderzoek leerde dat er een aantal scenario's voor bestudering in aanmerking kwam, vergelijking daarvan gaf als beste oplossing aan het creëren van een volledig geïntegreerd nationaal systeem, waarbij de GGC en IBL als subsystemen functioneren. Die conclusie werd ondersteund door een aantal aanbevelingen, waarvan de belangrijkste was dat het slagen van het gekozen scenario in belangrijke mate afhankelijk was van een adequate organisatiestructuur.

Het aandachtsgebied "financiële regelingen" betrof het ontwerpen van een rekenmodel voor de doorberekening van onderlinge dienstverlening, zowel voor het vooraf en achteraf vaststellen van jaarlijkse bedragen als voor het bepalen van tarieven per geleverde dienst. Een en ander betekende eveneens dat voorstellen moesten worden gedaan inzake verslaglegging en in- en externe controleprocedures. Het onderzoek maakte duidelijk dat het beoogde rekenmodel, met inachtneming van alle daarbij relevante factoren, mogelijk en haalbaar was, ook voor het tariefvraagstuk bleek een oplossing beschikbaar. Tegelijkertijd werd ook hier benadrukt dat een effectuering van het uitgebrachte advies mede afhankelijk was van de invulling van de bestuurlijk/organisatorische context binnen de bij het onderzoek betrokken partijen. Opdrachtgevers gaven er de voorkeur aan voor dat vraagstuk zelf een adequate oplossing te vinden.

Beide deelonderzoeken en daarmee de aan het NBBI verleende opdracht zijn inmiddels afgesloten.

Programmalijs C: Stimulering van het gebruik van informatie

Coöperatie rond Optische Informatietechnologie gericht op Nieuwkomers (COIN)

Vorbereidend onderzoek had reeds eerder duidelijk gemaakt dat het gebruik van professionele elektronische informatie in het hoger en wetenschappelijk onderwijs kan worden gestimuleerd. Met name de introductie van CD-ROM's in practica lijkt daarbij succesvol te kunnen zijn. Het NBBI heeft daarop enkele concrete voorstellen uitgewerkt. De activiteiten zijn er op gericht verschillende partijen (onderwijs, uitgevers) te interesseren. Uitgangspunt is dat de CD-ROM wordt gevuld met informatie die primair door het onderwijs is geselecteerd. Participatie en mede-verantwoordelijkheid van de betrokken partijen is in dit kader cruciaal. De initiatieven van het NBBI zijn erop gericht om via nieuwe activiteiten van uitgevers en onderwijsinstellingen de beschikbare CD-ROM-technologie op grotere schaal in het hoger en wetenschappelijk onderwijs te gaan gebruiken. Het eerste, in 1990 gestarte, project betreft de productie en introductie van een CD-ROM met fiscaal-juridische gegevens. Het projectplan wordt uitgevoerd door Kluwer Datalex te Deventer in samenwerking met vier instellingen voor hoger en wetenschappelijk onderwijs. Dit zijn:

- de Erasmus Universiteit Rotterdam
- de Katholieke Universiteit Nijmegen
- de Hogere Economische School Rotterdam
- de HEAO Arnhem.

Bestandsraadpleging in secundair onderwijs i.s.m. openbare bibliotheken

In het verslagjaar zijn door het Haags Montessori Lyceum, de Dienst Openbare Bibliotheek 's-Gravenhage, de Haagse Hogeschool/studierichting Bibliotheek en Documentaire Informatie en het NBBI voorbereidingen getroffen voor het proefproject 'Bestandsraadpleging in secundair onderwijs'. Doel van het project is het introduceren van en het ervaring opdoen met online en offline bestandsraadpleging in het secundair onderwijs. De gekozen aanpak bood bovendien de mogelijkheid ervaring op te doen met een samenwerkingsverband tussen een secundaire school en een openbare bibliotheek.

Bij de opzet van de pilot is uitgegaan van een vraaggerichte benadering. Door de betrokken school is aangegeven op welke wijze elektronische bestandsraadpleging in het onderwijsprogramma kan worden geïntegreerd en welke bestanden geschikt zijn voor het secundair onderwijs. In september is de proef gestart. Als eerste is de technische opstelling in de school gerealiseerd, daarnaast hebben de betrokken leraren een training in bestandsraadpleging gevolgd, tenslotte is er een instructie voor de leerlingen opgesteld.

In 1991 wordt begonnen met de training van de leerlingen en het zoeken in de bestanden.

Programmalijn D: Informatievoorziening in de marktsector

Demonstratie informatievoorzieningen bij IC's (Innovatie (Advies) Centra)

Met als doel om de mogelijkheden van elektronische informatiediensten (online, videotex, offline) te demonstreren aan vooraf te selecteren groepen van bedrijven binnen het midden- en kleinbedrijf, zullen bij de InnovatieCentra in de regio's Oost-Brabant, Den Haag en Groningen verschillende demonstratie-activiteiten worden opgezet. Deze worden georganiseerd rond thema's die aanhaken bij actuele en voor de economie van de genoemde regio's relevante technische of economische ontwikkelingen. Gedacht wordt aan twee thema's per regio.

In samenspraak met het Ministerie van Economische Zaken, de betrokken InnovatieCentra, het Centraal Kantoor Innovatie Centrum Netwerk (ICN), CID-TNO, Cobidoc BV en de Nederlandse Vereniging voor Informatie-dienstenaanbieders (NVI) heeft het NBBI dit jaar een projectplan geformuleerd en gepresenteerd aan het ministerie van Economische Zaken. Dat is inmiddels door het betrokken departement goedgekeurd. Aansluitend is een vooronderzoek van start gegaan met als doel goed zicht te krijgen op welke bedrijfssectoren het project zich het beste kan richten en welke databanken en hun leveranciers daarbij een rol kunnen spelen.

Informatievoorziening kunststofverwerkende industrie

In aansluiting op een eerder door het NBBI uitgevoerd onderzoek naar de sterke en zwakke punten in de informatieverzorging binnen de kunststofverwerkende industrie hebben het NBBI en de Nederlandse Federatie voor Kunststoffen (NFK) gezamenlijk onderzocht op welke wijze een op de kunststofverwerkende industrie gericht NFK-informatiecentrum inhoud en vorm kan krijgen.

Uit dit onderzoek blijkt dat een dergelijk informatiecentrum de informatievoorziening aan kunststofverwerkende bedrijven sterk kan verbeteren en daarmee een bijdrage kan leveren aan de versterking van infrastructuur van de bedrijfstak. De opzet van een informatiecentrum is haalbaar. Een analyse leert eveneens dat het informatiecentrum op termijn kostendekkend kan draaien.

De resultaten van dit onderzoek zijn o.m. gepresenteerd op de voorjaarsvergadering van de NFK, daarnaast is er ruime aandacht aan besteed op het congres, dat het NBBI in november heeft georganiseerd onder de titel "De markt van informatie voor het midden- en kleinbedrijf". Momenteel worden door de NFK voorbereidingen getroffen voor de concrete invulling van het informatiecentrum.

Programmalijn E: Onderzoek en ontwikkeling informatieverzorging

Nederlandse organisaties binnen het veld van de informatieverzorging: een overzicht

Met als doel het samenstellen en publiceren van een overzicht van Nederlandse organisaties die een taak vervullen ten behoeve van personen of organisaties die (mede) werkzaam zijn op het terrein van de documentaire informatieverzorging, heeft het NBBI het initiatief genomen tot dit project. De daaruit voortkomende publikatie zal niet alleen functioneren als adresboek maar ook een beeld moeten geven van de partijen op het veld van de informatieverzorging.

Het project wordt uitgevoerd in twee fasen, waarvan de eerste in het verslagjaar is afgerond. Deze omvatte een definiërende voorstudie, waarin de kaders van het onderzoek zijn aangegeven. Vervolgactiviteiten zijn gericht op de feitelijke invulling en samenstelling van de publikatie.

Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met het Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum (NBLC) en de Koninklijke Bibliotheek (KB). Het NBLC zal de gids uitbrengen en de KB zal zorgdragen voor het permanent bijhouden van de tijdens het onderzoek verzamelde gegevens.

Praktijkgerichte analyse van beroepsopleidingen voor informatieverzorgers

Door het LICOR (Leids Interdisciplinair Centrum voor Onderwijsresearch) is een inventariserend onderzoek 'Functiegerichte analyse van opleidingen in de informatieverzorging' uitgevoerd. Doel ervan was zicht te krijgen op de aansluiting tussen beroepsopleiding en beroepspraktijk.

Gebleken is dat de beroepsopleidingen voor de informatieverzorging niet goed aansluiten op de werksituatie. In het veld is onvoldoende bekend wat de opleidingen voor bibliotheek-, documentatie- en informatiekunde te bieden hebben, ook is er een indicatie dat het aanbod van afgestudeerden de vraag in de beroepspraktijk zal overschrijden. In de beroepspraktijk bestaan duidelijke wensen ten aanzien van training op het gebied van management, automatiserings- en communicatietechnieken. De beroepsopleiding moet daarnaast beter inspelen op de wensen van de praktijk, waarbij dringend aandacht nodig is voor profilering en waardering van de informatieverzorger.

Doel van de NBBI-activiteiten op dit terrein is te komen tot het formuleren van een pakket stimulerings- en afstemmingsmaatregelen gericht op een betere aansluiting tussen de beroepsopleiding en de beroepspraktijk binnen de openbare informatieverzorging.

NBBI-activiteiten in deze komen gefaseerd tot stand:

- inventarisatie in twee fasen van het opleidingsaanbod (regulier en commercieel) en van de behoefte van de beroepspraktijk in Nederland; thans afgerond
- vergelijking van het Nederlandse cursus-aanbod met het buitenlandse
- analyse van de huidige aansluiting tussen beroepsopleiding en beroepspraktijk

- formuleren van voorstellen voor verbeteringen en stimuleringsmaatregelen
- mogelijke proefprojecten binnen de onderwijsprogramma's.

Het onderzoeksrapport is inmiddels onder in aanmerking komende belanghebbenden en deskundigen verspreid.

Zoals geschetst in de onderzoeksopzet is het denkbaar dat op basis van de resultaten stimuleringsmaatregelen en proefprojecten voorbereid worden ten behoeve van nadere afstemming en samenhang in de opleidingen.

Vorbereiding van voorstellen voor verbeteringen en andere maatregelen – uitgaande van de resultaten van de inventarisatie – en de realisatie van proefprojecten zullen in belangrijke mate worden bepaald door de reacties van de opleidingsinstellingen en de betrokken partijen in de beroepspraktijk.

Door het NBBI is een workshop in voorbereiding genomen voor de opleidingsinstellingen en representanten van de afnemers. Centraal daarbij staan enerzijds de uitkomsten van het LICOR-onderzoek maar ook – en vooral – de vraag of en zo ja, op welke wijze vervolgvactiteiten ter hand kunnen worden genomen.

Markt voor elektronische informatie

In 1989/1990 werd op initiatief van het Information Market Observatory (IMO) een pilot-onderzoek uitgevoerd naar de markt voor professionele host-organisaties in de lidstaten van de EG.

Het IMO is door de Europese Commissie ingericht in het kader van de activiteiten rondom het ontwikkelen van de Europese Informatie Markt (IMPACT). Het onderzoek werd uitgevoerd door nationale organisaties in de verschillende lidstaten. Het NBBI was verantwoordelijk voor het Nederlandse aandeel. De Europese Commissie verleende subsidie voor de uitvoering.

Doel van het onderzoek was het verzamelen van financieel-economische gegevens in relatie tot de aard en activiteiten van host-organisaties. De verzamelde gegevens hadden betrekking op 1988. Het onderzoek in Nederland werd uitgevoerd in samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Informatiedienstenaanbieders (NVI). De begeleiding en coördinatie van het Europese onderzoek werd door IMO in handen gelegd van de European Information Industry Association (EIIA), die de volgende taken vervulde:

- supervisie over het onderzoek en de rapportage over de voortgang ervan aan de Europese Commissie.

- aggregatie, op Europees niveau, van de resultaten van de nationale surveys.

De nationale onderzoeken werden medio 1990 afgesloten. De resultaten van het Nederlandse onderzoek werden aansluitend door het NBBI gepubliceerd in het rapport "De markt voor professionele host-organisaties in Nederland".

Het onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat de Europese markt voor professionele host-diensten veelzijdig en complex is. Verschillende definitievragen dienden zich aan, mede samenhangend met verschillen in de structuur van de informatiemarkt in de verschillende lidstaten. In methodisch opzicht heeft het onderzoek dan ook

verschillende nieuwe inzichten opgeleverd, daarnaast heeft het de basis gelegd voor het verzamelen en analyseren van betrouwbare kwantitatieve gegevens over de Europese informatiemarkt.

In een vervolgsurvey, waarvan de voorbereiding inmiddels is gestart, zullen volgens een gelijksoortige aanpak gegevens worden verzameld over de jaren 1989 en 1990. In deze tweede survey zullen, naast de host-organisaties, ook de producenten van professionele databases worden meegenomen. Het NBBI zal, wederom op basis van een contract met de Europese Commissie, het Nederlandse aandeel in dit onderzoek verzorgen.

Electronische documentlevering

Omdat met behulp van geavanceerde communicatie-technieken en informatietechnologie nieuwe mogelijkheden voor transport/transmissie van documenten beschikbaar zullen komen, is o.m. nader onderzoek en verdere analyse nodig trends te signaleren bij de toenemende elektronisering van informatiediensten alsmede bij de ontwikkeling en implementatie van systemen voor documentlevering.

Daarop afgestemde initiatieven van NBBI-zijde hebben geleid tot het starten van een project, waarvan de eerste fase – inventarisatie van lopende projecten in een aantal ons omringende landen en ontwikkelingen in Nederland – inmiddels is afgesloten.

Het inventariserend onderzoek heeft gegevens opgeleverd over

– *trends in de transmissie-techniek:*

Beschikbare technieken als optische media, elektronische transmissie via datanetten, fax e.d. zullen in toenemende mate worden toegepast. Er is sprake van een sterke technologie-push.

– *internationale projecten:*

Met name bestaande activiteiten in Europa zijn in kaart gebracht. De ontwikkelingen van de laatste 10 jaar zijn in beschouwing genomen, de belangrijkste uitkomsten van meerdere van deze projecten liggen in de sfeer van (het gebrek aan) wetgeving inzake copyright.

– *Nederlandse infrastructuur:*

Het rapport biedt zicht op initiatieven die in Nederland zijn genomen en projecten die zijn of (zullen) worden uitgevoerd.

Het onderzoek maakt duidelijk dat het terrein van 'document delivery' weliswaar veel belangstellenden kent, die ook initiatieven hebben genomen en met experimenten zijn gestart, aan de andere kant is er een duidelijke aarzeling waarneembaar, die een gevolg is van nog onbeantwoorde vragen op velerlei gebied (juridisch, financieel, organisatorisch). Voor het NBBI een signaal dat er op nationale schaal verschillende activiteiten zijn uit te voeren en te coördineren. Initiatieven daartoe zijn inmiddels in voorbereiding.

Programmalijn G: Informatievoorziening alfa-disciplines

De activiteiten zijn – op basis van de aanbevelingen die uit het voorafgaande gebruikersonderzoek naar voren zijn gekomen – met name gericht geweest op de ontwikkeling en uitvoering van enkele demonstratie, pilot- en studieprojecten, die hieronder afzonderlijk worden vermeld.

Toegang vanaf de werkplek tot bibliotheeksystemen

Een nadere invulling van door alfa-wetenschappers uitgesproken wensen richt zich op de volgende vragen:

- welke specifieke wensen hebben universitaire onderzoekers t.a.v. het raadplegen van bibliotheeksystemen vanaf hun werkplek?
- in hoeverre kunnen de huidige bibliotheeksystemen hieraan tegemoet komen?
- welke faciliteiten zijn binnen de vakgroepen nodig voor verdere realisatie?

Ten behoeve daarvan is gekozen voor een semi-experimentele opzet, waarbij een beperkt aantal onderzoekers uit drie vakgroepen van diverse disciplines bij verschillende universiteiten de gelegenheid is geboden om gedurende twee maanden vanaf de werkplek gebruik te maken van:

- de mogelijkheden voor het raadplegen van het lokale bibliotheekstelsel met een online publiekscatalogus (LBS/OPC) en publikaties aan te vragen of te reserveren.
- de mogelijkheden van het NCC/IBL-systeem voor het zoeken en bestellen van publikaties bij andere bibliotheken.
- op basis van vragenlijsten en handelingsprotocollen zijn de wensen van gebruikers geïnventariseerd.

Allereerst is een definitiestudie uitgevoerd waarin aandacht is besteed aan:

- keuze lokaties
- bepaling randvoorwaarden voor uitvoering van het experiment
- uitwerking opzet en voorbereiding van het experiment
- wijze van gegevensverzameling tijdens het experiment.

Op basis van de beschikbaar gekomen resultaten is het experiment verder voorbereid:

- definitieve afspraken met deelnemende vakgroepen, bibliotheken, PICA en KB.
- realisatie faciliteiten binnen de vakgroepen
- voorbereiding instructie/geven van instructie aan deelnemers.
- ontwikkeling handelingsprotocollen/vragenlijsten
- voorbereiding automatische registratie van gegevens.

Aan het experiment hebben deelgenomen:

- vakgroep theologie en bibliotheek: Rijksuniversiteit Leiden

- vakgroep taalwetenschap (Nederlands) en bibliotheek: Rijksuniversiteit Utrecht
- vakgroep literatuurwetenschap en bibliotheek: Katholieke Universiteit Brabant.

Bij de start van het experiment zijn de betrokken onderzoekers op de hoogte gebracht van doel, opzet en inhoud. Gedurende enkele maanden hebben zij de gelegenheid gehad bij de normale activiteiten tevens gebruik te maken van de experimentele faciliteiten.

Aansluitend zijn verdere gegevens verzameld en zijn op basis van de evaluatie hiervan enkele voorlopige scenario's ontwikkeld, waarin verschillende alternatieven werden geschetst t.a.v. een verdere aanpak. Deze werden in dezelfde periode in groepsgesprekken besproken met de deelnemende partijen. Op basis van de resultaten van het experiment en de verdere analyse van de groepsgesprekken wordt een eindrapportage opgesteld.

Visuele collecties via optische media

De realisatie van één of twee demonstratieproject(en), waarbij reeds ontsloten beeldmateriaal wordt vastgelegd op een optisch medium (CD-ROM) en op deze wijze in elektronische vorm wordt beschikbaar gesteld, is gericht op het verschaffen van inzicht in de mogelijkheden en consequenties van een dergelijke aanpak.

Deze activiteiten vormen de uitwerking van het rapport: "Elektronische beschikbaarstelling van beeldmateriaal. Verslag van een oriënterende studie", dat in opdracht van het NBBI is opgesteld door de Vakgroep Computer & Letteren van de Rijksuniversiteit Utrecht i.s.m. drs. H.J. van Houten. In vervolg daarop hebben dezelfde onderzoekers de volgende activiteiten ontplooid:

- inventariseren van projecten in Nederland welke beeldmateriaal beheren en beschrijven.
- opstellen van de kwalitatieve en kwantitatieve eisen waaraan te selecteren demonstratieprojecten moeten voldoen
- evaluatie van de geïnventariseerde projecten aan de hand van de opgestelde kwalitatieve en kwantitatieve eisen
- verwerking van bovenstaande gegevens in een voorstel voor twee demonstratieprojecten
- opstellen van een vervolgplan.

Het onderzoek heeft geresulteerd in het rapport "Demonstratie-projecten visuele collecties via optische media". Inventarisatie van Nederlandse instellingen die zich met het beheer en de ontsluiting van visueel materiaal bezighouden heeft geleid tot een lijst met 23 instellingen die deze langs geautomatiseerde weg toegankelijk maken.

Na afweging van een aantal selectiecriteria kwamen er uiteindelijk twee collecties voor een demonstratieproject in aanmerking:

- "17e eeuwse portretten"

- Rijksdienst voor Beeldende Kunst
- “Drukkersmerken”
Koninklijke Bibliotheek

Als derde mogelijkheid was er ook nog de bestaande beeldplaat met miniaturen “Dutch Royal Library Disc” van de Koninklijke Bibliotheek, omgezet op CD-ROM. Met de beheerders van deze collecties vindt verder overleg plaats over de mogelijkheden voor realisatie van deze demonstratieprojecten.

Daarnaast wordt eveneens aandacht besteed aan:

- de eisen en randvoorwaarden die t.a.v. de gebruikersinterface moeten worden gesteld en het traceren van hiervoor beschikbare programmatuur
- de alternatieven voor het digitaliseren van de afbeeldingen
- de uiteindelijke verspreiding van de demo-CD-ROM.

De KB ontplooit inmiddels activiteiten om de ter beschikking te stellen beschrijvingen zodanig aan te vullen dat een adequate toegang voor de gebruiker mogelijk wordt.

Ontwikkeling bibliotheekinstructiegidsen

In verband met een bestaande vraag naar voorlichtings- en instructiemateriaal is begonnen met het opstellen van een bibliotheekinstructiegids in twee delen:

- een algemeen deel, dat de onervaren gebruiker een overzicht geeft van produkten en diensten van de (wetenschappelijke) bibliotheek
- een specifiek deel, dat de gebruiker inzicht geeft in de mogelijkheden om de lokale OPC van PICA te gebruiken

Het project vloeit voort uit het rapport “Definitiestudie m.b.t. instructie voor alfa-informatievoorziening” dat in opdracht van NBBi werd uitgevoerd door de Vakgroep Computer & Letteren van de Rijksuniversiteit Utrecht.

Het NBBi heeft aan de Vakgroep opdracht gegeven voor de ontwikkeling van de gidsen. Deze zijn parallel ontwikkeld aan de courseware, waarover in onderstaand deelproject een beschrijving is gegeven. Een eerste versie ervan is gebruikt door de deelnemers van het experiment m.b.t. de toegang vanaf de werkplek tot bibliotheeksystemen. Verder worden de gidsen op hun bruikbaarheid getoetst door de BDI-opleidingen en de opleiding Documentaire Informatiekunde van de Universiteit van Amsterdam. Op basis van deze bevindingen zal een analyse worden gemaakt van noodzakelijke aanpassingen.

Ontwikkeling van courseware voor gebruik bibliotheeksystemen

In aansluiting op de bibliotheekgidsen is de ontwikkeling van PC-software ten behoeve van instructie in het gebruik van geautomatiseerde bibliotheeksystemen ter hand genomen. Een en ander vloeide voort uit de hiervoor genoemde definitiestudie.

In eerste instantie wordt daarbij een voorbeeldversie ontwikkeld op basis van het

PICA lokale bibliotheekstelsel (LBS). In de vorm van simulatie, waarbij een voorgeprogrammeerde volgorde van opdrachten wordt getoond en middels eigen opdrachten kan de gebruiker zich vertrouwd maken met de verschillende zoekmogelijkheden en andere faciliteiten.

Een onderdeel van de courseware wordt gevormd door een module die voor de diverse vakgebieden afzonderlijk met vakspecifieke informatie kan worden ingevuld door bibliotheekmedewerkers. Het NBBI heeft aan de Vakgroep Computer & Letteren van de Rijksuniversiteit Utrecht opdracht gegeven voor de ontwikkeling van de courseware. Het basisontwerp courseware bibliotheekinstructie met een beschrijving van de functionele werking is inmiddels beschikbaar.

Een eerste prototype is aansluitend in ontwikkeling genomen. De definitieve versie zal aan bibliotheken en opleidingsinstellingen voor verspreiding ter beschikking worden gesteld.

Selectieve retro-automatisering

Met het oog op het beter toegankelijk maken van collecties, documentaire bestanden en bibliografieën die voor alfa-wetenschappers relevant zijn is aan de KB opdracht gegeven voor de uitvoering van een onderzoek dat was gericht op:

- het inventariseren van beschrijvingen van voor alfa-wetenschappers relevante collecties, documentaire bestanden en bibliografieën, die niet, of slechts ten dele, in machineleesbare vorm beschikbaar zijn en derhalve als beperkt toegankelijk kunnen worden beschouwd.
- het selecteren van beschrijvingen van collecties die voor retrospectieve verwerking in aanmerking kunnen komen.
- het opstellen van een plan van aanpak voor vervolgactiviteiten.

Het onderzoeksresultaat wordt afgewacht.

Ontwikkeling meerjarenplan alfa-informatievoorziening

In de afgelopen periode zijn diverse initiatieven ontplooid die een aanzet moeten leveren voor verbeteringen op het gebied van de alfa-informatievoorziening. Een schets van activiteiten die kunnen worden ontplooid in de periode 1991-1994 wordt op basis daarvan uitgewerkt. De voorgestelde activiteiten zijn vooralnog in de volgende categorieën ingedeeld:

- a. Verbetering zoekmogelijkheden
- b. Electronische beschikbaarstelling
- c. Voorlichting en instructie
- d. Retro-automatisering
- e. Oriëntatie op overkoepelende onderwerpen.

3. Overige activiteiten

Knelpunten informatieverzorging marktsector

Op basis van het in 1989 uitgevoerde onderzoek naar de knelpunten in de informatieverzorging ten behoeve van de marktsector werden door het NBBI conclusies en aanbevelingen geformuleerd om gesignaleerde knelpunten te verminderen.

Het onderzoek had duidelijk gemaakt dat de "natuurlijke" intermediairs van het midden- en kleinbedrijf een belangrijke rol kunnen spelen bij de informatievoorziening van de marktsector. "Natuurlijke" intermediairs zoals banken, accountantskantoren, branche-organisaties, AA-(accountantadministratie) consulenten. Afhankelijk van de aard en het functioneren van de onderneming kan deze lijst van "natuurlijke" intermediairs worden uitgebreid met Kamers van Koophandel, Innovatiecentra, bibliotheken, ontwikkelingsmaatschappijen, transferpunten enz.

Daarom werden de door het NBBI geformuleerde conclusies en aanbevelingen getoetst bij een groot aantal "natuurlijke" intermediairs. Eveneens vond hierover overleg plaats met de Commissie voor Informatiebeleid van de Raad van de Centrale Ondernemingsorganisaties (CIB-RCO) en met de RABIN.

Op basis van deze toetsingsronde werd het rapport "Kwaliteitsverbetering van de informatieverzorging ten behoeve van de marktsector" opgesteld, dat in maart 1990 werd aangeboden aan de minister van Economische Zaken. In november werd tijdens het congres "De markt van informatie voor het midden- en kleinbedrijf" uitgebreid aandacht besteed aan de resultaten van het onderzoek.

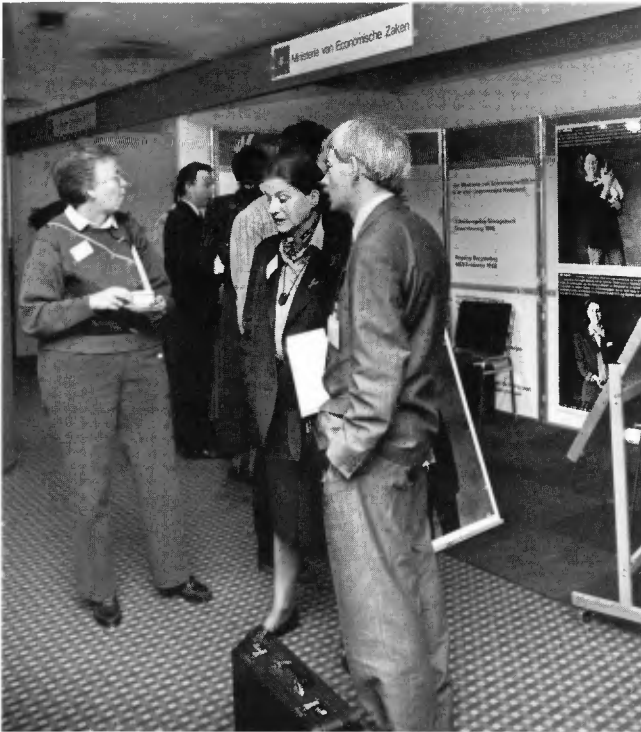
Congres "De markt van informatie voor het midden- en kleinbedrijf"

Op 22 november 1990 werd door het NBBI in het Nederlandse Congresgebouw in Den Haag een congres georganiseerd rond het thema: informatieverzorging ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf.

Het congres had tot doel om:

- de resultaten te presenteren van het onderzoek naar de knelpunten en kwaliteitsverbetering van de informatieverzorging ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf, dat het NBBI in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken heeft uitgevoerd.
- de resultaten van dit onderzoek te bespreken met vertegenwoordigers van intermediaire organisaties met als oogmerk het ontwikkelen van gezamenlijke activiteiten om de gewenste kwaliteitsverbetering tot stand te brengen.

Het congresprogramma sloot aan op de thema's die tijdens het onderzoek aan de orde waren gekomen.

Op 22 november werd het congres "De markt van informatie voor het midden- en kleinbedrijf" gehouden.

In de inleiding van de NBBI-voorzitter, drs. Th. van Kooten, stond het onderzoek met de daarop aansluitende conclusies en aanbevelingen centraal. Met name werd aandacht gevraagd voor de rol, taak en verantwoordelijkheid van partijen op het micro-niveau (de individuele ondernemer), het meso-niveau (de "natuurlijke" intermediairs) en het macro-niveau (de overheid).

Aansluitend gaf mr. R.L.M. Berger de visie van het Ministerie van EZ op het aandachtsgebied. Tegelijk werd geschetst op welke wijze het departement zelf actief is t.a.v. de informatievoorziening.

De ochtendsessie werd afgerond door twee vertegenwoordigers uit de kring van de "natuurlijke" intermediairs: de bank (NMB) en de adviseur (Burg & de Raad AA-kantoor). Langs verschillende invalshoeken werd aangegeven op welke wijze deze organisaties voorzien in hun rol richting MKB.

Na de lunch werd het RABIN-advies "Informatievoorziening door en voor het bedrijfsleven" toegelicht. Tevens werd aangehaakt bij de toezeggingen die de Minister van EZ inmiddels had gedaan. De belangrijkste daarvan waren:

- steun aan een proefproject t.b.v. kleine ondernemingen in de regio Rotterdam
- steun aan een onderzoek naar informatiegedrag binnen het MKB
- overleg over verbetering van de statistische gegevens over de informatiesector
- aandacht voor scholing en opleiding.

Het congresprogramma werd besloten met de presentatie van een praktijkgeval, waarbij de resultaten van een vooronderzoek en een haalbaarheidsstudie naar de inrichting van een informatiecentrum binnen een bedrijfstak (Nederlandse Federatie van Kunststoffen – NFK) werden toegelicht. Bureau Van de Bunt, dat het onderzoek op verzoek van de NFK en het NBBI uitvoerde, verzorgde deze presentatie.

Parallel aan het congres werd in de lounges van de congreszaal een informatiemarkt gehouden. Door circa 20 informatieleveranciers werden producten en diensten gepresenteerd die voor het MKB van belang zijn. De informatiemarkt werd druk bezocht, de deelnemers waren zeer tevreden over de kwaliteit van de gelegde contacten.

Het congres werd bezocht door circa 200 deelnemers, waarvan de meeste afkomstig waren uit de primaire doelgroep van het congres: de overheid en de intermediaire organisaties. Tijdens het congres werden interessante discussies gevoerd met de sprekers, waaruit bleek dat de besproken problematiek leeft en om oplossingen vraagt. Tevens werd duidelijk dat meerdere wegen begaanbaar zijn om tot kwaliteitsverbetering van de informatieverzorging ten behoeve van het MKB te komen.

In overleg met de Nederlandse Vereniging van Informatiedienstenaanbieders (NVI) vond aan het eind van het congres de uitreiking van de NVI-Impulsprijs plaats. Een jury onder voorzitterschap van Prof.dr. J. van Cuilenburg had daartoe een selectie

gemaakt van de onderneming/organisatie die een in het oog springende bijdrage had geleverd aan de toepassing en acceptatie van actuele informatietechnologie. De jury besloot twee prijzen toe te kennen. Actuele Groningen Informatie (AGI) en Brokerits waren de gelukkige winnaars.

De inleidingen van de sprekers werden gepubliceerd in een congresverslag, dat aan de deelnemers van het congres werd aangeboden.

Intentioneel Apparaat Schema (IAS)

In het kader van het IAS – een financieringsinstrument van het ministerie van O&W voor investeringsaanvragen inzake de aanschaf van apparatuur o.m. voor wetenschappelijke bibliotheken – heeft het NBBI op verzoek van het ministerie van O&W een onderzoek ingesteld naar een aanvraag van de bibliotheek van de Technische Universiteit Delft. Het betrof een investering rondom de vervanging van het – handmatige – systeem van de Centrale Technische Catalogus voor Monografieën door een geautomatiseerd systeem.

Gelet op het belang van de uitkomsten rondom de problematiek NCC/IBL, waarbij de bibliotheek van de TUD als CC-houder nauw betrokken was, heeft het NBBI dit onderzoek na afronding van de NCC/IBL-werkzaamheden uitgevoerd.

De resultaten ervan zijn, in afwachting van nadere besluitvorming, gepresenteerd aan het ministerie van O&W.

Nederlandse deelname aan distributie van biomedische tijdschriften in elektronische vorm (ADONIS)

Aangezien het ADONIS-consortium reeds eerder had besloten te streven naar een nieuwe opzet en technologische benadering die waarschijnlijk in 1992 zal worden gerealiseerd, zijn in 1990 geen nieuwe CD-ROM's verschenen. Voorzover van toepassing is de bibliotheek van de KNAW verder gegaan met de levering op aanvraag van hard copy's van artikelen uit de vorige jaargangen van de ruim 200 biomedische tijdschriften van een aantal grote uitgevers.

Aan de eindrapportage van de KNAW over dit afgeronde project wordt de laatste hand gelegd.

Internationale Monitor Functie (IMF)

a. Het nationaal bibliotheekwezen in Frankrijk en Groot-Brittannië; de rol van de overheid

Een oriëntatie op de ontwikkelingen en veranderingen binnen het nationaal bibliotheekwezen in Frankrijk en Groot-Brittannië en de rol van de overheid daarbinnen in het bijzonder heeft in het kader van de 'internationale monitorfunctie' plaatsgevonden.

Achtergrond voor het onderzoek werd gevormd door de vraag op welke wijze het nationaal bibliotheekwezen in Nederland in een Europese context zich het

best kan voorbereiden op de 21e eeuw. Uitdagingen vanuit de wetenschap en de techniek zijn er zowel voor wat betreft het aanbod aan informatie als voor wat betreft de informatietechnologie genoeg.

In Frankrijk en Groot-Brittannië is – toeval of niet – een aantal veranderingen en ontwikkelingen gaande dat min of meer van een gelijksoortig karakter is. Het betreft hier: aandacht van de centrale overheid voor de verbetering van de positie van de openbare bibliotheken, opvang van de door de wetenschappelijke bibliotheken opgelopen achterstand t.o.v. een aantal andere toonaangevende landen als de Bondsrepubliek Duitsland, U.S.A. en Japan, de reorganisatie en nieuwbouw van de nationale bibliotheek, e.d.

Frankrijk en Groot-Brittannië hebben beide een complex bibliotheekveld waarin gevestigde belangen en vernieuwing samengaan, en niet altijd zonder belemmeringen. Van éénduidig bibliotheek- en R&D-beleid is niet of nauwelijks sprake, evenmin als van een breed interdepartementaal draagvlak voor informatieverzorgingsactiviteiten. Regionale samenwerkingsverbanden en netwerken worden in beide landen geconsolideerd, nieuwe ontstaan. De noodzaak tot samenwerking tussen de verschillende partners wordt duidelijk: financiële problemen nopen tot gezamenlijke actie zoals gemeenschappelijke automatisering, zwaartepuntvorming in collecties, e.d.

Operationeel veld en beroepsorganisaties gezamenlijk kunnen de door de overheid opgelegde restricties alleen dan aan wanneer er meer energie wordt gestoken in de cruciale factor van de informatieverzorging: afstemming, coördinatie en bundeling vanuit een coöperatief denken en handelen.

De resultaten van dit onderzoek zijn gepubliceerd in de brochure 'Het nationaal bibliotheekwezen in Frankrijk en Groot-Brittannië; de rol van de overheid'.

b. De informatieverzorging van het Westduitse bedrijfsleven en de rol van de overheid daarin

Binnen de kaders van de Internationale Monitor Functie is onderzocht op welke wijze de Duitse overheid haar beleid vorm heeft gegeven t.a.v. de informatieverzorging ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf.

De Duitse overheid onderkent dat informatie een zeer wezenlijke productiefactor is voor het bedrijfsleven. De huidige elektronische informatie-infrastructuur is qua vorm en inhoud gericht op gebruikers binnen de wetenschap en grote ondernemingen. Afstemming van de informatieverzorging op de behoeften van het midden- en kleinbedrijf (MKB) heeft in Duitsland nog onvoldoende plaatsgevonden. Het thema "informatie voor het MKB" wordt dan ook als belangrijk aandachtspunt opgenomen in het zgn. "Fachinformationsprogramm 1990 – 1994"; een programma gericht op de stimulering van de elektronische informatiemarkt. Op basis van de opgedane ervaring zijn aanbevelingen geformuleerd gericht op de versterking van het Nederlandse beleid.

De resultaten van dit onderzoek zijn gepubliceerd in de brochure "Informatievoorziening ten behoeve van het west-duitsse bedrijfsleven; de rol van de overheid".

c. **De toepassing van (nieuwe) informatietechnologie in de informatiesector**

In het kader van de Internationale Monitor Functie werd een onderzoek uitgevoerd dat tot doel had om in kaart te brengen welke tendensen er zijn in ons omringende landen m.b.t. de toepassing van nieuwe informatietechnologie in de informatieverzorging. Tevens werd onderzocht welke effecten deze ontwikkelingen kunnen hebben op de markt voor informatie in elektronische vorm.

De aandacht was daarbij geconcentreerd op de volgende thema's:

- online informatie
- optische media
- hypertext
- expertsystemen
- image-banks

Met betrekking tot deze thema's werd aandacht besteed aan:

- de mate waarin en de wijze waarop nieuwe informatietechnologie wordt toegepast.
- visies op wenselijke, mogelijke en/of te verwachten ontwikkelingen.
- de huidige ontwikkeling van de markt voor informatie in elektronische vorm, de perspectieven voor verdere ontwikkeling en de randvoorwaarden die daarbij van belang zijn.

Eveneens werd aandacht besteed aan de organisatie van R&D in de informatieverzorging en werden lopende en recent afgesloten R&D-projecten op het gebied van de toepassing van nieuwe informatietechnologie in de informatieverzorging bestudeerd. Het onderzoek had een verkennend karakter en was gericht op ontwikkelingen in de Bondsrepubliek Duitsland en Groot-Brittannië. Belangrijk gegeven uit het onderzoek is dat niet de stand van de technologie als zodanig een belemmering vormt voor de verdere ontwikkeling van de markt voor elektronische informatie, maar veeleer de gangbare structurering en presentatie van de elektronische informatie, die vaak als kwalitatief onvoldoende wordt beoordeeld.

In het algemeen wordt nog te weinig gebruik gemaakt van de faciliteiten die de nieuwe informatietechnologie biedt om de informatie beter te structureren en te weinig wordt rekening gehouden met de eisen die een elektronisch medium stelt bij de overdracht van informatie.

In het rapport dat over het onderzoek is verschenen, worden verschillende projecten besproken die er op zijn gericht om deze kwaliteitsverbetering tot stand te brengen.

EUROTRA en de uitbreidingen

Eind 1990 is het EG-programma EUROTRA, dat de totstandkoming van een automatisch vertaalsysteem (pilot) voor alle EG-lidstaten tot doel heeft, beëindigd. Alle EG-lidstaten participeerden in dit programma. De Stichting Taaltechnologie (STT) was de uitvoerder van het Nederlands Eurotra-project. Binnen dit project heeft de STT, in samenwerking met Engelse en Duitse onderzoekers, twee vertaalsystemen (N-E, E-N en D-N) gerealiseerd die een behoorlijke grammaticale en lexicale dekking hebben.

In het kader van de uitbreiding van EUROTRA met de talen Spaans en Portugees zijn door de STT nog twee projecten opgestart, nl. EUROTRA-GRAMMAR en -LEXIC.

In 1989 is EUROTRA-GRAMMAR van start gegaan. In het verslagjaar heeft de STT in samenwerking met het Instituut voor Taal- en Kennistechnologie verder gewerkt aan het onderzoek naar en de opbouw van een database met grammaticale regels voor de verschillen tussen een viertal talen, nl. Nederlands, Engels, Spaans en Portugees. Medio 1991 wordt dit project afgesloten.

In juli is de STT in samenwerking met twee industriële partners, nl. Philips Natuurkundig Laboratorium en Van Dale Lexicografie met het project EUROTRA-LEXIC fase 1 gestart. In de eerste fase wordt een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd naar de bruikbaarheid van Van Dale's woordenboek voor een lexicografische databank voor de talen Nederlands en Spaans. Indien dit haalbaar is, zullen de projectuitvoerders in fase 2 van het LEXIC-project (te starten medio 1991) vervolgens een databank realiseren, die kan worden gebruikt in automatische vertaalsystemen.

Bij deze drie projecten is het NBBI in beheersmatige zin – projectbeheer en -financiering – betrokken.

Voorlichting en kennisdisseminatie

Evenals in voorgaande jaren heeft het NBBI veel aandacht besteed aan de verspreiding van de in onderzoekprojecten verworven kennis. Naast het op ruime schaal distribueren en bespreken van verschenen rapportages over uitgevoerd onderzoek (verwezen wordt daarvoor naar pag. 45 en 46) krijgt deze kennisdisseminatie eveneens gestalte in het schrijven van artikelen in de vakpers, het organiseren van een bijeenkomst, workshop, congres o.i.d. dan wel in het uitgeven van speciale publikaties.

In dit verband is het congres dat het NBBI in november organiseerde over de informatievoorziening voor het MKB een duidelijk voorbeeld. Elders in dit jaarverslag wordt daarop ingegaan.

Daarnaast verscheen – in het verslagjaar driemaal – “NBBI-Bericht”, met artikelen waarin aandacht wordt besteed aan relevante ontwikkelingen op nationaal en internationaal terrein van de informatievoorziening.

4. Internationale betrekkingen

EG-actieplan voor bibliotheken

De sinds 1989 aan het NBBI opgedragen functie van focal point voor het EG-actieplan voor bibliotheken heeft in het verslagjaar verder vorm gekregen. Van meet af werd de besluitvorming binnen de EG rond het actieplan aanzienlijk bemoeilijkt, enerzijds veroorzaakt door belangrijke budgettaire verschuivingen i.v.m. de ontwikkelingen in Oost-Europa, anderzijds door interne administratieve en procedurele problemen.

Het focal point heeft de bij het NBBI gedeponeerde project-ideeën verder geordend en de nationaal geformuleerde criteria aangevuld met de criteria die in het voorjaar door de Europese Commissie bekend werden gemaakt.

In die periode werd eveneens duidelijk dat om budgettaire en administratieve redenen het oorspronkelijke EG-actieplan voor bibliotheken zou worden ondergebracht in het 3e Kaderprogramma voor Onderzoek en Technologische Ontwikkeling 1990-1994 en daarin binnen het specifieke programma voor Telematicasystemen van Algemeen Belang. In december zijn op verzoek van de Europese Commissie de inmiddels in alle lidstaten gevormde focal points bij elkaar gekomen om de consequenties van de onderbrenging van het stimuleringsprogramma voor bibliotheken binnen het genoemde Kaderprogramma te bespreken. De Raad van Ministers van Onderzoek en Technologie heeft zich inmiddels positief uitgesproken over de budgethoogte van de Telematica-lijn. Het gevoteerde budget voor dit gehele programma is 376,2 miljoen ECU t/m 1994. Voor het bibliotheekwezen is daarbinnen 22,5 miljoen ECU gereserveerd. Het focal point bereidt verdere activiteiten voor, zodat adequaat en tijdig kan worden ingespeeld op de gevolgen van de laatste fase van interne procedures binnen de EG. Dat zal er wellicht toe leiden dat het bibliotheekprogramma in 1991 van start kan gaan met het voorbereiden en inzenden van concrete projectvoorstellen. Met de interne besluitvorming binnen de EG is dan bijna drie jaar gemoeid geweest.

Europese informatiemarkt

Ter ondersteuning van activiteiten rondom het ontwikkelen van de Europese informatiemarkt, vormgegeven in het IMPACT-programma, trad het NBBI op als Nederlandse partner in een pilotonderzoek naar de markt voor elektronische informatie dat onder auspiciën van het Information Market Observatory (IMO) plaatsvond. Over het onderzoek en de uitkomsten daarvan is elders in dit jaarverslag gerapporteerd.

5. Jaarrekening 1990

Verkorte jaarrekening over 1990 van de Stichting "Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging" te 's-Gravenhage.

Stichting "Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging"
te 's-Gravenhage

Balans per 31 december 1990 (in duizenden guldens)

	31 december <u>1990</u>	31 december <u>1989</u>
Activa		
Vaste activa		
Materiële vaste activa	116	93
Vlottende activa		
Vorraden	4	1
Vorderingen	1.756	2.093
Liquide middelen	<u>6.377</u>	<u>6.234</u>
	<u><u>8.253</u></u>	<u><u>8.421</u></u>
Passiva		
Reserveringen/Voorzieningen	450	340
Projectgelden	951	179
Verplichtingen inzake projecten	5.054	5.664
Overige schulden en nog te betalen kosten	<u>1.798</u>	<u>2.238</u>
	<u><u>8.253</u></u>	<u><u>8.421</u></u>

Rekening van baten en lasten over 1990 (in duizenden guldens)

	<u>1990</u>	<u>1989</u>
Lasten		
Lonen en salarissen	1.100	1.047
Sociale lasten	236	197
Afschrijvingen op materiële vaste activa	80	68
Overige kosten	<u>620</u>	<u>578</u>
	2.036	1.890
Aan projecten doorberekende kosten	<u>146</u>	<u>122</u>
	1.890	1.768
Kosten projecten	<u>266</u>	<u>142</u>
	2.156	1.910
 Baten		
Opbrengst publikaties	3	13
Intrest	<u>153</u>	<u>-100</u>
Nadelig saldo	<u><u>2.000</u></u>	<u><u>1.997</u></u>

1. Grondslagen van de financiële verslaggeving

RESULTATENBEPALING

De resultaten worden bepaald op basis van historische uitgaafprijzen.
Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben.

WAARDERING

Materiële vaste activa

Tot en met 1987 zijn de aanschaffingen direct ten laste van het resultaat gebracht. Met ingang van 1988 vindt activering plaats tegen aanschaffings-prijs verminderd met lineaire afschrijvingen, welke gebaseerd zijn op de geschatte levensduur en berekend over de aanschaffingsprijs.
Het afschrijvingspercentage is bepaald op 20% van de aanschafwaarde.

Voorraden

De voorraad publikaties wordt gewaardeerd tegen kostprijs. Indien ouder dan één jaar worden de publikaties niet meer in de balans opgenomen.

Voorziening VUT-verplichtingen

De verplichtingen uit hoofde van aanspraken op uitkeringen bij vervroegde uittreding worden contant gemaakt tegen een rentevoet van 5%.

Een verplichting uit hoofde van de VUT-regeling wordt aanwezig geacht bij werknemers welke niet meer dan 15 jaar van de VUT-gerechtigde leeftijd verwijderd zijn en op ingangsdatum van de VUT minimaal 10 jaar ononderbroken in dienst zijn geweest bij het NBBI.

Het bedrag van de voorziening wordt berekend op basis van de resolutie 21.05.1987 no. 287-6911, gepubliceerd in BNB 1987/251.

Overige activa en passiva

Waardering vindt plaats tegen nominale waarde.

2. Toelichting op de balans per 31 december 1990 (in duizenden guldens)

	<u>1990</u>	<u>1989</u>
ACTIVA		
Vaste activa		
Materiële vaste activa		
Inventarissen		
Boekwaarde per 1 januari	93	42
Investerings	43	59
Afschrijvingen	<u>-20</u>	<u>-8</u>
Boekwaarde per 31 december	<u><u>116</u></u>	<u><u>93</u></u>
De investeringen in 1990 betreffen meubilair en computerhard- en software.		
Vlottende activa		
Vorraden		
Betreft de voorraad publikaties niet ouder dan één jaar	<u>4</u>	<u>1</u>
Vorderingen		
Projectsubsidies, toegezegd nog niet ontvangen	1.438	1.828
Aan projecten door te belasten kosten	3	44
Intrest	189	146
Overige vorderingen en vooruitbetaalde kosten	<u>126</u>	<u>75</u>
	<u><u>1.756</u></u>	<u><u>2.093</u></u>

Stichting "Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging"
te 's-Gravenhage

	<u>1990</u>	<u>1989</u>
Liquide middelen	<u>6.377</u>	<u>6.234</u>

Onder de liquide middelen zijn opgenomen vijf kortlopende deposito's, in totaal ca. f 3.000.000 uitgezet tegen een rentevoet van circa 8,7%. De overige kas-, bank- en girosaldi zijn direct opeisbaar. De liquide middelen staan voor een bedrag groot circa f 2.800.000 niet ter vrije beschikking van de Stichting. Voor dit bedrag zijn contractuele verplichtingen aangegaan inzake te financieren projecten.

PASSIVA

Reserveringen/voorzieningen

Vervangingsreserve groot onderhoud

De kosten van groot onderhoud werden in het verleden geheel vergoed door het Ministerie.

De kosten van periodiek groot onderhoud zijn geschat op f 200.000, welk bedrag in vijf jaar dient te worden opgebouwd. De jaarlast bedraagt derhalve f 40.000.

In 1990 werd voor circa f 60.000 ten laste van de reserve gebracht uit hoofde van groot onderhoud.

100	120
-----	-----

Vervangingsreserve initiële investeringen

Ten laste van de door het Ministerie beschikbaar gestelde gelden zijn in 1987 en in 1988 voor f 240.000 initiële investeringen gedaan in computerapparatuur, meubilair en telefooncentrale.

Deze investeringen zijn in de jaarrekening P.M. gewaardeerd. De reserve wordt opgebouwd op basis van een gemiddelde levensduur van 4 jaar.

180	120
-----	-----

Stichting "Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging"
te 's-Gravenhage

	<u>1990</u>	<u>1989</u>
Bestemmingsreserve		
Nog te bestemmen gelden uit hoofde van de in het werkplan omschreven activiteiten.	31	
Voorziening VUT-verplichting		
Toekomstige verplichting jegens twee werknemers van het NBBI.	86	47
Egalisatiereserve		
Een in 1987 gevormde reserve, die tot doel heeft schommelingen in het resultaat van achtereenvolgende jaren op te vangen.	<u>53</u>	<u>53</u>
	<u>450</u>	<u>340</u>
Met brief van 31 oktober 1988, HW/OI/UB 823.257 wordt door het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen toestemming gegeven tot de vorming van de hiervoor genoemde reserves/voorzieningen.		
Projectgelden		
Stand per 31 december	<u>951</u>	<u>179</u>

Het bedrag per 31 december 1990 betreft nog
te bestemmen gelden met betrekking tot de
verkregen subsidies van het Ministerie van O&W.

Stichting "Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging"
te 's-Gravenhage

	<u>1990</u>	<u>1989</u>
Verplichtingen inzake projecten		
Stand per 1 januari	5.664	4.188
Geoormerkt in verslagjaar	<u>2.187</u>	<u>5.040</u>
	7.851	9.228
Af: Vrijgevallen, c.q. betaalde declaraties	<u>2.797</u>	<u>3.564</u>
	<u>5.054</u>	<u>5.664</u>
Overige schulden en nog te betalen kosten		
Ministerie O&W	849	1.017
Pensioenreserve	505	449
Loonbelasting en premieheffing	40	33
Nog te betalen vakantietoeslag	49	46
Nog te betalen vakantiedagen	63	51
Crediteuren	187	588
Overige schulden	<u>105</u>	<u>54</u>
	<u>1.798</u>	<u>2.238</u>

3. Toelichting op de rekening van baten en lasten over 1990

(in duizenden guldens)

	<u>1990</u>	<u>1989</u>
LASTEN		
Lonen en salarissen		
Lonen en salarissen	1.100	1.047
Sociale lasten	<u>236</u>	<u>197</u>
	<u>1.336</u>	<u>1.244</u>
Afschrijvingen op materiële vaste activa		
Inventarissen	20	8
Dotatie vervangingsreserve initiële investeringen	<u>60</u>	<u>60</u>
	<u>80</u>	<u>68</u>
Overige kosten		
Diverse personeelskosten	104	32
Reis- en verblijfkosten	71	84
Huisvestingskosten	158	153
Publiciteit	38	59
Overige algemene kosten	<u>249</u>	<u>250</u>
	<u>620</u>	<u>578</u>
Aan projecten doorberekende kosten		
Doorberekende uren en overige directe kosten aan projecten	<u>146</u>	<u>122</u>
Kosten projecten		
Betreft kosten inzake projecten ten laste van de basissubsidie	<u>266</u>	<u>142</u>

Stichting "Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging"
te 's-Gravenhage

	<u>1990</u>	<u>1989</u>
BATEN		
Opbrengst publikaties		
Bruto-omzet resultaat	2	4
Royalties e.d.	<u>1</u>	<u>9</u>
	<u>3</u>	<u>13</u>
Intrest		
Intrestbaten	337	339
Aan projecten toegerekende intrest	<u>184</u>	<u>439</u> ¹⁾
Intrestbate, respectievelijk last per saldo	<u>153</u>	<u>100</u>

1) inclusief een op 1987 en 1988 betrekking hebbende toerekening ad f 184.

Namens het bestuur,

Drs. Th. van Kooten, voorzitter
C. Booster RA, secretaris/penningmeester

Stichting "Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging"
te 's-Gravenhage

Overige gegevens 1990

Accountantsverklaring

Hierbij verklaren wij, dat de gegevens zoals vermeld in de verkorte jaarrekening 1990, welke is opgenomen in het jaarverslag over 1990 van de Stichting Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging "NBBI" te 's-Gravenhage, ontleend zijn aan en overeenstemmen met de jaarrekening over 1990, waarbij wij een goedkeurende verklaring hebben afgegeven met de volgende tekst:

"Wij hebben de jaarrekening 1990 van de Stichting Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging "NBBI" te 's-Gravenhage gecontroleerd.

Ons onderzoek is verricht in overeenstemming met algemeen aanvaarde grondslagen.

Op grond van ons onderzoek zijn wij van oordeel dat deze jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de Stichting op 31 december 1990 en van de baten en lasten over 1990 en ook overigens in overeenstemming is met de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening."

Leiden, 25 maart 1991

Walgemoed
registeraccountants

w.g. G.G. van Raalten RA

Samenstelling NBBI-bestuur (per 31.12.1990)

voorzitter	Drs. Th. van Kooten Oud-directeur Bakkenist Management Consultants
secretaris/penningmeester	C. Booster RA Coopers Lybrand Management Consultants
leden	Drs. M.F.J. Pijnenborg Elsevier Science Publishers BV
	Dr. J. Rosenberg College van Bestuur Rijksuniversiteit Utrecht
	P.J.Th. Schoots Gemeentebibliotheek Rotterdam

Samenstelling NBBI-bureau (per 31.12.1990)

Ir. J. Diekmann	projectleider
A. van Geest	projectleider
Mevrouw M.A.M. Laqueur	stafmedewerker bibliotheekwezen
Saahabi Leenheer	secretariaat
Mevrouw M.A. Leunis	administratie/boekhouding
W.A.M. Leys	bibliotheek/archief
J.C. Mijnaerends	directeur
Drs. L.J. Pennings	stafmedewerker informatie-analyse
Bente Tielkemeijer	secretariaat
Ellen Verbove	directiesecretariaat
Mevrouw mr. M.J.F. Verstappen	projectleider
Drs. H.A. Zeven	stafmedewerker marktonderzoek

Literatuurlijst

In 1990 zijn de volgende rapporten van uitgevoerd onderzoek uitgebracht.

Opleidingen informatieverzorging

- Functiegerichte analyse van opleidingen in de informatieverzorging. Een onderzoek naar de aansluiting opleiding-beroepspraktijk. F.A. Ruiters, LICOR in opdracht van het NBBI. Den Haag, NBBI, 1990 128 p.; bijlagen in losse band 172 p. Verkrijgbaar bij het NBBI.

Macro-economische Analyse

- Kwaliteitsverbetering van de informatieverzorging ten behoeve van de marktsector. Den Haag, NBBI, maart 1990, 14 p. Verkrijgbaar bij het NBBI.
- De markt van informatie voor het midden- en kleinbedrijf. Inleidingen gehouden tijdens het NBBI-congres op 22 november 1990 in het Nederlands Congresgebouw te Den Haag. ISBN 90 70118 6 61, 60 p. Verkrijgbaar bij het NBBI.

Overzicht Host-situatie

- De markt voor professionele hostdiensten in Nederland. Een onderzoek in het kader van de Europese hostsurvey. Samenvattend onderzoeksverslag. NBBI, augustus 1990, 15 p. plus bijlagen. Verkrijgbaar bij het NBBI.

Rapporten in het kader van de 'Internationale Monitor Functie'

- Het nationaal bibliotheekwezen in Frankrijk en Groot-Brittannië; de rol van de overheid. Samengesteld door mevrouw M.A.M. Laqueur. NBBI, Den Haag 1990 ISBN 90 70118 62 9, 72 p. Verkrijgbaar bij het NBBI.
- Electronische informatie voor het Westduitse bedrijfsleven; de stimulerende rol van de overheid. Samengesteld door drs. H.A. Zeven. NBBI, Den Haag 1990 ISBN 90 70118 63 7, 72 p. Verkrijgbaar bij het NBBI.

- Toepassing van nieuwe informatietechnologie in de informatieverzorging; een oriënterend onderzoek naar ontwikkelingen in de Bondsrepubliek Duitsland en Groot Brittannië.
Samengesteld door drs. L.J. Pennings.
NBBI, Den Haag, 1990 ISBN 90 70118 64 5, 98 p.
Verkrijgbaar bij het NBBI.

Nedlijn

- Nedlijn: Verslag van een proefproject.
Den Haag NBLC / Leiden Pica, mei 1990
Verkrijgbaar bij het NBLC.

Documentlevering

- Stand van zaken en ontwikkelingen rond het elektronisch transport van documenten.
J.M. Boumans BA, MDiv.
NBBI, Den Haag, december 1990
Verkrijgbaar bij het NBBI.

Alfa-informatieverzorging

- Elektronische beschikbaarstelling van beeldmateriaal. Verslag van een oriënterende studie, dat in opdracht van het NBBI is opgesteld door de Vakgroep Computer & Letteren van de Rijksuniversiteit Utrecht i.s.m. drs. H.J. van Houten.
- Demonstratie-projecten visuele collecties via optische media.
- Definitiestudie m.b.t. instructie voor alfa-informatievoorziening dat in opdracht van NBBI werd uitgevoerd door de Vakgroep Computer & Letteren van de Rijksuniversiteit Utrecht.

NBBI-Bericht

- juni 1990
- oktober 1990
- Extra editie juni 1990 in het kader van de Internationale Monitor Functie.

Lijst van afkortingen

BIOREP	Biotechnical Research Projects
BNS	Bibliografisch Nederlandse Sociologie
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCK	Centrale Catalogus voor Kartografie
CD-ROM	Compact Disc – Read Only Memory
CIDST	Commission Internationale de Documentation Scientifique et Technique
COIN	Coöperatie rond Optische Informatietechnologie gericht op Nieuwkomers
DGHW	Directoraat-generaal Hoger Onderwijs en Wetenschappen
DGWB	Directoraat-generaal voor Wetenschapsbeleid
ECN	Energie-onderzoek Centrum Nederland
ECU	European Currency Unit
EG	Europese Gemeenschap
EIM	Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FRW	Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de RUU
IBL	Interbibliothecair Leenverkeer
IHOL	Informatienetwerk Hoger Onderwijs Zuid-Limburg
IC	Innovatiecentrum
IIVAV	Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging
IISG	Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
IMK	Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf
IMO	Information Market Observatory
IMPACT	Information Market Policy Actions
KB	Koninklijke Bibliotheek
KEMA	N.V. tot Keuring van Elektrotechnische Materialen
KNAW	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
LBC	Landelijke Bibliotheek Centrale
MKB	Middelgrote en kleine bedrijven
NBBI	Nederlands Bureau voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging
NBLC	Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum
NCC	Nederlandse Centrale Catalogus
NCS	Nederlandse Classificatie Stichting
NVI	Nederlandse Vereniging van Informatiediensten-aanbieders
OSI	Open System Interconnection
O&W	Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen
PICA	Centrum voor Bibliotheekautomatisering

R&D	Research and Development
RABIN	Raad van Advies voor Bibliotheekwezen en Informatieverzorging
RND	Rijksnijverheidsdienst
ROBIN	Rotterdam Bibliotheek en Informatienetwerk
RUU	Rijksuniversiteit Utrecht
SOAC	Senior Officials Advisory Committee
SRM	Social Research Methods
STT	Stichting Taaltechnologie
SURF	Samenwerking Universitaire Reken Faciliteiten
VOGIN	Vereniging van Online Informatie Gebruikers in Nederland
WVC	Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

ISBN 90 70118 67 X
 ISSN 0922-4750
 CIP